

НЕМАЊА МАРИНКОВИЋ*

Криминалистичко-
полицијска академија
Београд

УДК 351.78

Прегледни рад
Примљен: 12.12.2017
Одобен: 19.01.2018
Страна: 191-209

ОДНОС МЕЂУНАРОДНЕ И НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ – АКТУЕЛНА КОНФИГУРАЦИЈА И ТРЕНДОВИ

Сажетак: У овом раду аутор сагледава однос међународне и националне безбедности кроз теоријске и концептуалне поставке. При томе се наглашава да је традиционална, реалистичка школа доминантна, а њен фокус је безбедност државе у међународној средини. Другу школу чине либерални институционалисти, при чему се овај приступ и надовезује на реалистичка схватања, али и разликује, и то највише у перцепцији начина путем којег би се најоптималније очувале и међународна и национална безбедност, а суштина је у моделу кооперације који се изражава кроз сарадњу и институције.

По питању концепата, сматра да различити концепти, као практичне манифестације ових теорија су примењивани у сврси решавања „напетости“ у односу међународне и националне безбедности држава, обзиром да међународна и национална безбедност рефлектују различите аспирације, али не увек и супротне. „Традиционални“ концепти су се углавном заснивали на сили, кроз равнотежу или надмоћ, док се у „савременијим“ концептима промовишу заједничке вредности, узајамно поверење, што би требало да прошири листу националних интереса, уз категорије које су до сада традиционално убрајане.

Све концепте карактерише повезаност међународне и националне безбедности. Разликују се ком нивоу дају примаран значај – питање вредности, и којим механизмима се штите. Концепт сарадње у безбедности – безбедносна заједница, и вредносно и по начину функционисања заснива се на другачијим принципима у односу на све друге.

Кључне речи: међународна безбедност, национална безбедност, концепти безбедности

Увод

На размеђи XX и XXI века, системске промене у међународним односима, поставиле су темеље једном новом периоду који представља прекретницу у

---

* nemanja.marinkovic@kpa.edu.rs

структури међународног система. Са све већим бројем међународних актера¹ садржаји и форме међународног деловања постају све богатији, али уједно и све сложенији за разумевање, па и за конкретно политичко деловање.² Све то захтева нешто другачија правила понашања актера, њихових улога, функција и положаја у организацији целокупног међународног живота. Ипак, „државе су и даље главни актери међународних односа, па су њихови интереси и спољно-политичка активност којом их изражавају на међународном плану, и даље чињеница која обликује, између осталог, и међународну безбедност“ (Webber, 2002:21).³

Значај државе у систему међународне безбедности

И почетком XXI века држава заузима положај најзначајнијег субјекта у међународном систему. И поред системских промена међународног система, кроз појаву великог броја нових међународних субјеката, за светски поредак и даље је кључна улога држава, које су изворни носиоци воље. Без обзира на то што је утицај државе у појединим областима битно смањен, попут економских, у сектору безбедности, воља држава је доминантна, јер се државе не одричу свог ауторитета у овој области. Међутим, значајно је да државе не воде само рачуна о сопственој безбедности, већ посредно и о безбедности међународног поретка.⁴

Стога, постоји потреба да се осигура и међународна безбедност која „није само збир појединачних националних безбедности, већ је целина мера, норми, вредности које се остварују кроз заједнички прихваћене међународне механизме и инструменте, који осигуравају безбедност држава на међународном нивоу“ (Grizold, 1998: 30). Јер, сврха међународне безбедности није само безбедност држава, већ је треба посматрати као опште добро или вредност човечанства, као отклањање опасности по опстанак људске врсте.⁵ Зато је корисно у целини (као повезане) посматрати концепт међународне безбедности и концепт националне безбедности.

Оцењујући значај државе у овој епохи, Розенау (Rosenau) износи тврдње да је “међународни систем држава мање доминантан, али је још увек моћан. Државе се мењају, али не нестају. Државни суверенитет је угрожен, али се и даље енергично афирмише. Власти су слабије, али и даље могу да користе своја овлашћења. Границе се и даље чувају од уљеза, али постају порозније..., али је територија и даље централна преокупација за многе народе” (Rosenau, 1998: 18).⁶ Он сматра да државе нису постале периферне у глобалним посло-

¹ Упореди: Kegli, V. Jr. Čarls, Judžin R. Vitkof (2004): *Svetska politika – trend i transformacija*, FPN - Beograd, 120.

² Vukadinović Radovan (2005): *Teorije vanjske politike*, Politička kultura – Zagreb, 7.; Наведено према: Маринковић Немања (2016): *Однос спољне политике и националне безбедности*, Докторска дисертација, Факултет политичких наука – Београд, 16.

³ Наведено према: Маринковић Немања (2016), 16.

⁴ Упореди: Маринковић Немања (2016), 114.

⁵ Наведено према: Маринковић Немања (2016), 114.

⁶ Наведено према: Маринковић Немања (2007): *Место и улога националне безбедности у Европској унији*, Магистарска теза, Факултет политичких наука – Београд, 6.

вима, већ „настављају да одржавају међународни систем и да му дају виталност и капацитет за прилагођавање променама. Поред тога, државе су биле и настављају да буду извор промена које доводе до узбуркане ситуације. Након свега, ипак је државно центрични, а не мултицентрични свет створио међународне организације...” (Rosenau, 1998: 19).⁷

Основне карактеристике постхладноратовског периода су међузависност, техничко-технолошки напредак, а уз то и велики број „нових актера“ са различитим утицајима. Зато је важно да државе разумеју значај промена и да му се успешно прилагоде. То значи да “потрага за мудро политиком мора започети схватањем како глобализација у својој бити подразумева глобалну међузависност.⁸ Међузависност не подразумева једнакост у било ком облику, међутим, са друге стране значи да ни једна држава не може бити сасвим имуна на последице технолошке револуције, која је, између осталог, тако значајно унапредила људску способност уништавања и истовремено стегнула везе које све јаче међусобно повезују човечанство”.⁹

Теоријски основи односа међународне и националне безбедности

У теоријском схватању многе школе су утицале на замисао међународне и националне безбедности, међутим, у неком ранијем периоду, реалистичка школа је имала највећи утицај, па су зато и концептуална решења била производ реалистичких схватања и теорија. Они сагледавају однос међународне и националне безбедности из перспективе државе, а обзиром на то, најзначајнији фактор у овој перспективи је национални интерес. Укратко, њихово сагледавање може се објаснити на следећи начин: реалисти сматрају да је међународни систем анархичан, јер не постоји неки централни наддржавни ауторитет. Њега чине суверене државе, од којих свака да би се очувала трага за безбедношћу која је у основи опстанка државе, а то се своди на јачање своје моћи. Обзиром да се тако постављени интереси неизбежно сударају, овај систем карактерише стална напетост и борба. То су и разлози због којих се државе осећају небезбедно, и због којих је присутна тзв. трка у наоружању, тј. јачање моћи, и безбедносна дилема, и старање да имају довољно моћи да би могли да парирају другима. Наиме, опстанак државе је у оваквом систему примаран циљ, а он се остварује увећањем сопствене моћи, или приступањем одређеним савезима (нпр. у оквиру концепта равнотеже снага), да би очували сопствене интересе.¹⁰

⁷ Наведено према: Маринковић Немања (2007), 7.

⁸ Глобализација је истовремено повећала ризике и претње нових карактеристика, порекла и појавних облика. Та чињеница мења амбијент у којем водимо спољну политику и политику националне безбедности, мења парадигму и битне особине те политике. Треба схватити промене у свету, јер нема више проблема и процеса у сфери безбедности које се некога не тичу, и то је срж нове спољне и безбедносне политике. Упореди: Svinarov N (2003): „Politika nacionalne bezbednosti i odbrane Republike Bugarske – izazovi današnjice i odbrana malih država“, *Međunarodna politika*, br. 1110/2003, 47.; Наведено према и упореди: Маринковић Немања (2007), 5.

⁹ Brzezinski Zbigniew (2004): *Američki izbor: globalna dominacija ili globalno vođstvo*, CID – Podgorica, 9.; Наведено према и упореди: Маринковић Немања (2007), 5.

¹⁰ Упореди: Маринковић Немања (2016), 72, 73.

Примери из историје оповргавају тезу реалиста да се национална безбедност најбоље штити увећањем моћи (на пример Римско царство, стара Кина). Осим тога и новија истраживања показују да и код савремених сила, што је држава моћнија то је њена брига за националну безбедност „неуротичнија“. На пример, установљено је истраживањем америчке спољне политике, да са величином земље и „интересних зона“ и њиховим ширењем, расту и могућности у којој њена безбедност може да буде погођена. Још је од краја Другог светског рата познато да област безбедности САД обухвата цео свет,¹¹ а такву ситуацију уочавамо и данас.¹² Још једна од замерки која се приписује реалистима је та што објашњавају националну безбедност само једним и то не прецизно дефинисаним појмом моћи. Ипак, без обзира на све замерке, не може се рећи да је реалистички поглед на свет био и аутоматски погрешан, али има и крупне недостатке који се састоје у томе што је био контрапродуктиван, по остале вредности, зарад суверенитета и територијалног интегритета, и то пре свега у облику жртвовања људских и ширих међународних вредности, наиме, безбедност држава је постигана на штету људи – безбедности појединаца, и међународне безбедности.¹³

Друга школа, која такође повезује и међународну и националну безбедност, и која не пренебрегава значај државе у светском поретку је либерално-институционалистичка. Међутим, другачије од реалиста, они говоре да се безбедност не постиже надметањем, већ сматрају да је у основи безбедности сарадња, институционално удруживање и поверење.¹⁴

Још једна битна разлика између ових теоријских праваца је што стварна брига заправо морају бити појединци. Они сматрају да национална и међународна безбедност ни у ком случају не смеју бити устројене на уштрб појединачне, јер безбедност појединца сматрају извором и основом било ког система безбедности.¹⁵ Либерални-институционалисти усвајају унутар својих схватања претње унутрашњег насиља, док се реалисти фокусирају на међудржавно насиље.¹⁶ И најзад, либерални институционалисти сматрају да се државе требају ослонити на међународне институције да би побољшале безбедност.¹⁷

---

¹¹ Димитријевић, Војин (1973): *Појам безбедности у међународним односима*, Савез удружења правника Југославије, Београд, 33.

¹² Kugler Ričard (2005): *Nacionalna bezbednost u haotičnom svetu globalizacije*, Džordž Maršal – Beograd, 40.

¹³ Наведено према и упореди: Маринковић Немања (2016), 73, 74.

¹⁴ Упореди: Маринковић Немања (2016), 74, 75.

¹⁵ Gartner Heinz, Adrian Hyde-Price, Erich Reiter (eds) (2001): *Europe's New Security Challenges*, Lynne Rienner Publishers, Boulder – London, 3.; Наведено према и упореди: Маринковић Немања (2016), 74.

¹⁶ Terriff Terry, etc (2001): *Security Studies Today*, Blacwell Publishers Inc. Polity Press – Cambridge, 176.

¹⁷ Buzan Barry (1991): *People, States and Fear – An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era* (second edition), Pearson Longman - London; Наведено према и упореди: Маринковић Немања (2016), 75.

Осим ова два правца постоји и трећи правац, тзв. „критичке теорије”, али се ови домети овде не могу користити, јер поричу националну безбедност, а немају свој концептуални израз у стварности.¹⁸

Очигледно је да већина теоријских перспектива узима државу као референтну тачку безбедности, јер је држава тренутно најзначајнија институција кроз коју се човечанство организује у већем делу света и кроз коју покушава да пронађе решења за заједничке проблеме, укључујући и безбедност. И у свим теоријским пресецима међународне безбедности, улога државе се не изоставља.

Схватање међународне безбедности

У зависности од историјских периода (прилика и околности) и степена развоја, различито се тумачила и међународна безбедност. Уопштавањем бројних теоријских конструкција, могу се изоловати два општа модела, која представљају значење међународне безбедности и објашњавају шта она представља. Тако се по првом моделу међународна безбедност схвата просто као збир појединачних националних безбедности држава.¹⁹ У нивоу међународне безбедности пресеца се сва слојевитост међународних односа, кроз интеграцију, фрагментацију и глобализацију, ту се изражава стање војнополитичких, економских и других односа међу државама. Зато се „кроз међународну безбедност морају успоставити све мере које обезбеђују опстанак свих држава, што је темељни услов опстанка и развоја међународне заједнице“ (Grizold, 1998: 31).²⁰

Други модел подразумева да је међународна безбедност, уствари безбедност међународног друштва у целини и колективитета држава. Према овом моделу може се десити и ситуација да се поједине државе могу осећати угроженим, а да са друге стране међународно друштво ужива у осећању безбедности, и обратно, да се међународно друштво у целини или неки његови делови осећају небезбедно у односу са безбедношћу појединих држава. То значи да међународна безбедност није само прост збир безбедности држава, јер се у зависности од хијерархије вредности, једна безбедност може жртвовати зарад друге.²¹

¹⁸ Овај правац се директно супротставља „традиционалном“ разумевању безбедности, али се супротстављају међусобно и подправци у оквиру саме групе, јер збиља, већина перспектива, као што је студија о миру, феминизму и пост-позитивистичке теорије, стоје у отвореној супротности. Често ове различите перспективе нису толико у сукобу једна са другом, колико говоре о различитим стварима. Зато је тешко у свим њиховим разноврсним алтернативама пронаћи неке заједничке карактеристике. Код њих провејава став који се односи на порицање националне безбедности. Baylis John, Steve Smith (2001): *The Globalization of World Politics: An Introduction to international relations* (second edition), Oxford University Press - New York, 266.; Они сматрају да је потребна, ништа мање него, “трансформација наше политичке маште како бисмо проширили осећање заједништва изван граница суверене државе коју реалисти (и неки мислиоци либерализма) узимају здраво за готово“.; Наведено према и упореди: Маринковић Немања (2016), 76.

¹⁹ Наведено према и упореди: *Ibid*, 121.

²⁰ Наведено према и упореди: Маринковић Немања (2016), 121, 122.

²¹ Димитријевић, Војин (1973), 45.; Наведено према и упореди: Маринковић Немања (2016), 122.

Из ових модела видимо да се нуде две крајности у опажању међународне безбедности. Међутим, схватање међународне безбедности не мора да буде у тој мери неутрално, као што се види у следећој дефиницији совјетског порекла, по којој је она стање политичких, економских и других односа између држава, којима се отклања опасност агресије и обезбеђују мирна коегзистенција држава на начелима равноправности, националне независности и самосталности народа, као и њихово слободно развијање на демократској основи.²² Замисао међународне безбедности, мора се схватити шире од самог настојања да се обезбеди равноправност, независност, самосталност и слободан развој држава у међународном систему. Она мора укључити опредељење чланица међународног система за одговарајуће вредности у међународним односима, па и односима унутар држава.²³

Док се у погледу теоријских и концептуалних разматрања међународне безбедности у литератури могу пронаћи разноврсни садржаји и објашњења, дотле, у вези конкретних дефиниција, ретко се могу наћи у литератури класичне дефиниције међународне безбедности.²⁴ У покушају одређења међународне безбедности прихватљива је дефиниција понуђена у руском речнику рата и мира: „Међународна безбедност је систем међународних односа, заснованих на поштовању, од стране свих држава, општепризнатих принципа и норми међународног права, искључујући као решење спорних питања и несугласица међу њима, примену силе или претње“.²⁵

Вредносни систем међународне безбедности

За очување националне и међународне безбедности у међузависном свету потребан је међународни оквир општеприхватљивих вредности, на којима се уређују међусобни односи међународних субјеката. Та безбедносна међузависност подразумева уважавање међузависности безбедности појединих држава. Супротно, државе које своје понашање заснивају на егоистичном концепту националне безбедности (увећање сопствене моћи и безбедности без уважавања значаја међузависности и поверења), слепе су и подложне кобним последицама по сопствену безбедност.²⁶ Чињеница је да међународна безбедност није само збир безбедности држава, већ значи и усвајање одређених вред-

²² Bolšaja sovetskaja enciklopedia, tom 4, Moskva, 1950, str. 388. Према: Димитријевић, Војин (1973), 47.

²³ Бајагић, Младен (2005): *Изазови и претње у измењеном контексту безбедности*, докторска дисертација, Факултет политичких наука, Београд, 57, 58.

²⁴ Нпр. једну такву дефиницију нуди Гађиновић: „Међународну безбедност можемо дефинисати као стање слободе и правде на глобалном нивоу, у коме се све чланице међународне заједнице и сви појединци осећају безбедним и сигурним, стање у коме постоје изграђени ефикасни механизми заштите националних држава од свих облика угрожавања и угрожености њихове безбедности“ (Гађиновић, 2007: 16). Наведено према: Маринковић Немања (2016), 122.

²⁵ Vidi: http://www.voina-i-mir.ru/международная_безопасность; Наведено према: Маринковић Немања (2016), 122.

²⁶ Simić, R. Dragan (2002): *Nauka o bezbednosti – savremeni pristupi bezbednosti*, Službeni list, Beograd, 68.

ности и у међународним односима, а исто тако и у односима унутар државе. То указује на један однос прожимања међународне и националне безбедности.

Наиме, питање односа међународне и националне безбедности није везано само за концепте и системе заштите, већ и за вредности које се штите. То су вредности иза којих би стала међународна заједница, односно све, или бар већина држава, а што би био гарант, уз већ достигнути ниво правних гаранција, дугорочнијег успеха међународне безбедности. Дакле питање је постоје ли квалитативно другачије вредности које међународно друштво мора да штити, вредности које нису исто што и сума вредности које имају на уму поједине државе градећи своје представе о националној безбедности?

Основна вредност коју подразумева овакво схватање међународне безбедности је *опстанак људског рода*. То није истоветно са опстанком неке државе или нације, што садржи појам националне безбедности, који опет улази у збирну дефиницију међународне безбедности. Међутим, ако се ове вредности пребацују на међународни ниво онда је логично питање зашто међународни правни поредак привилегује државу и суверенитет као вредности, и због чега се, ако је поредак конструкција, прихвата држава као аналитичка јединица, а суверенитет као примарни циљ који мора да се заштити? На бази претходних ставова, требало би да постоји читав низ других циљева чијем испуњењу треба тежити. Ти циљеви би могли бити: *опстанак људске врсте, људска и мањинска права, економско благостање, еколошка и енергетска сигурност, здравствена безбедност, заштита културне разноликости и др.*²⁷

Ово не мора нужно бити спорно у односу међународне и националне безбедности, пошто читава скала наведених вредности, уз прихватање државног суверенитета би могла значити проширивање концепта националне безбедности државе, чиме би ове примедбе на традиционално схватање националних интереса биле амортизоване.

Без обзира на „нове“ вредности које треба уврстити у појам међународне, али и националне безбедности, остаје извесно да је и даље *најважнија од свих важних вредности за међународну безбедност, мир, тј. спречавање сукоба међу државама*, што је прихватљиво свим државама, и око чега, теоријски, постоји консензус. Ово је такође и правна чињеница, пошто самим учлањењем у УН, државе су сагласне са правним начелима, а основно је правна забрана рата међу државама. Али, са друге стране, реалност је таква да се рат никада не може у потпуности искључити из међународног живота, па је зато остављена могућност у самој Повељи УН када је дозвољена употреба силе, при чему се у таквом случају нарушава национална безбедност државе која је начинила акт агресије, ради заштите међународног мира и безбедности као општије вредности, а и ради заштите националне безбедности угрожене и нападнуте државе. Дакле, иако је по члану 1. став 1. Повеље УН,²⁸ мир нераски-

²⁷ Шире о томе: Brown Seyom (1998): „World Interests and Changing Dimensions of Security“, *World Security – Challenges for a new century*, Third Edition, St. Martin s Press, 163-182.

²⁸ У члану 1. став 1. Повеље УН наводе се начини којима се долази до међународне безбедности. То су: „предузимање ефикасних колективних мера ради спречавања и отклањања претњи миру и сузбијање аката агресије или других повреда мира, као и постизање мирним средствима, а у

диво испреплетан са националном безбедношћу, те две ствари не треба изједначавати. Међутим, из ова два феномена могу се повући неке паралеле. Па тако, као што мир не може само негативно да буде одређен, као одсуство рата, тако ни међународна безбедност не сме да се сведе на страх од промене, на очување затеченог стања у међународној заједници. Позитивним одређењем међународне безбедности у дефиницију се уносе вредносни елементи, из чега се извлачи закључак да се мисли на безбедност света који се мења, који се може мењати, али у складу са начелима међународног права, која представљају вредносну константу. Пошто је пак таква оцена заснована не само на праведности односа између држава него и на праведности односа између појединаца, схватање о вредностима ће се увелико разликовати у различитим срединама.²⁹

На основу тога, чини се да су исправна схватања аутора који сматрају да међународна безбедност зависи од степена сагласности који се може постићи о вредностима. Као формулу за постизање међународне безбедности и у случају када се на дневни ред поставе питања територијалног интегритета, суверенитета, али и људских права и слично, сматра се да се ради искључења вероватности употребе опасних оружја и средстава (у шта спада и њихова забрана, али не само она) као минимални захтев мора поставити *омогућивање динамичног међународног поретка, поретка који допушта, прихвата и подноси мирну промену*. Свет није безбедан ако се не може побољшати, али исто тако није ни сигуран ако за ту сврху и ради решавања сукоба и спорова који при том настају нема на располагању свима доступна, непонижавајућа и ефикасна средства.³⁰

Приступи и трендови међународне безбедности (компетитативни и кооперативни)

Из досадашње расправе јасно је да је међународна безбедност у тесној вези са националном (однос међузависности), иако национална безбедност рефлектује старе аспирације према континуитету нације и вредностима на бази националних интереса и представља ужи концепт углавном унилатералне и одбрамбене природе. Дотле, међународна безбедност рефлектује, другачију, ширу перспективу, јер укључује бројност супротстављених снага и неке механизме који би могли утицати на то да се избегну ескалације непријатељстава међу њима.³¹ Један алат за овај циљ био је баланс моћи (равнотежа снага), други колективна безбедност, али уз ове традиционалне приступе, постоје алтернативе о кооперативнијој ери у међународним односима на заједничким вредностима и сарадњи у бризи за њихово очување.³²

складу са начелима правде и међународног права, сређивања или решавања међународних спорова или ситуација који би могли довести до повреде мира.“

²⁹ Наведено према: Маринковић Немања (2016), 119.

³⁰ Димитријевић, Војин (1973), 48.; Наведено према: Маринковић Немања (2016), 119, 120.

³¹ Види о томе у: Lang Winfried (1995): „Negotiation in the face of the future“, *American Behavioral Scientist*, v. 38 n. 6/1995, 830-842.

³² Видети детаљније: Buzan Barry, 328-361; Terriff Terry, *et al.*

Историја међународних односа памти бројне покушаје решења ривалстава и сукоба, најпре међу организованим друштвеним заједницама (касније државама) које су за свој циљ имале безбедност, а обзиром да се за ово питање не може рећи да је решено, и у савременом периоду се покрећу нове идеје и иницијативе. Поред класичног система заштите међународне безбедности у виду равнотеже снага, и институционалног у виду колективне безбедности, појавиле су се и алтернативне идеје о облицима сарадње у безбедности (посебно у облику безбедносне заједнице).³³ Сви ови покушаји могу се груписати у оквиру две уопштене теоријске концепције. Наиме, први модел остваривања међународне безбедности – компетитивни,³⁴ заснивао се на надметању држава. У том смислу моћ је представљала кључни фактор, обзиром да је то значило да је онај који има већу моћ могао потпуније остварити своје интересе. Ипак овакав модел остваривања безбедности, кроз надметање, је утицао на то да и слабије државе јачају своју моћ или самостално или кроз груписање у одређене савезе да би се успоставила равнотежа која је требала да буде гарант за безбедност. Ипак, обзиром да овим моделом нису избегнути сукоби, овакав модел „понашања“ држава, и његови недостаци, утицали су на то да се пређе на „новији“ модел очувања безбедности, тј. кооперативни, који се заснива на сарадњи између држава, који би тиме требало да допринесе и међународној, и националној безбедности. Овај модел се заснива на сарадњи, заједничким вредностима и интересима држава.³⁵

А) Компетитивни концепти – (*равнотежа снага*). Институционализација међународне безбедности какву данас познајемо има своје дубоке историјске корене. Тек стварањем модерне заједнице народа у Европи, где као почетак сагледавања узимамо 1648. годину, то јест, Вестфалски мировни конгрес, након 30-годишњег верског рата међу католицима и протестантима, настали су неки правни оквири.³⁶ Од тада па све до Бечког конгреса 1815. године, који је уследио након Наполеоновог пораза, тај врло буран историјски период се одликовао високим интензитетом дипломатских и војних активности, кроз бројне покушаје остварења концепта равнотеже снага, јер се сматрало да би то био главни концепт за обезбеђивање националних интереса тада најважнијих држава,³⁷ и све до Првог светског рата, равнотежа снага је била механизам за очување међународне безбедности.³⁸ Постоје тумачења, да иако није тако видна, примеса равнотеже снага између великих сила и данас постоји.³⁹

³³ Наведено према: Маринковић Немања (2016), 114, 115.

³⁴ Grizold Anton, 39.; Наведено према: Маринковић Немања (2016), 115, 116.

³⁵ Наведено према и упореди: Маринковић Немања (2016), 115, 116.

³⁶ Krasner S. D (1995): „Compromising Westphalia“, *International Security*, Vol. 20:3/1995, 115-151.

³⁷ Кенеди, Пол (1999): *Успон и пад великих сила*, Службени лист, Београд, 127-171.

³⁸ Пошто је успостављена таква равнотежа, где би се неко тешко усудио да озбиљно угрози такву једначину, тај период је карактерисало упадљиво одсуство дугих коалиционих ратова, све до момента када би економским и другим разлозима она превагнула на једну страну. Али, одлике из тог периода касније су биле узрок бурних догађаја на међународној сцени, пре свега од 1914. године. По објашњењу Пола Кенедија, управо у овој економској димензији леже разлози који су преокренули светску моћ са оних „старих“ европских сила, на земље величине континента (САД и СССР) које су имале и ресурсе који су олакшали и убрзали процес индустријализације код

Равнотежа снага подразумева истовремено постојање већег броја (најмање два) носилаца моћи, што ствара претпоставку о уравниотежењу сличних капацитета моћи. Овакав концепт упућује на ситуацију у којој једна или више држава настоје своју позицију изједначити у односу на другу државу или групу држава. Под равнотежом снага најчешће се подразумева: одређено стање у међународним односима где постоји приближно иста снага држава или савеза држава; одређена политика или циљ коме државе теже,⁴⁰ и сила као главна полуга међународног деловања.⁴¹

Осим предности, које по реалистима овакав систем доноси, он има и један крупан недостатак, а то је одсуство поверења и сарадње између држава. Поверења нема јер несразмерно велика моћ мами њеног поседника да је употреби у циљу успостављања доминације, што за реакцију има истоветно понашање са друге стране – гомилање одговарајуће количине противмоћи у циљу уравниотежења, а коначан исход су безбедносна дилема,⁴² трка у наоружању и стална борба за моћ и утицај у атмосфери неповерења, и борба за опстанак која подразумева и коришћење силе и освајачких ратова.⁴³

Приметно је из овога да је централна мисао овог система очувања међународног мира заказала, јер, нагомилана моћ се може кад-тад употребити против других, без обзира на нагомиланање подударне противмоћи на другој страни. Тако су се у историјској пракси најбоље показали сви недостаци оваквог схватања⁴⁴ што се манифестовало кроз ратове који нису спречени постоја-

---

њих, што је у крајњем увећавало и њихову војну моћ.; Наведено према: Маринковић Немања (2016), 116, 117.

³⁹ Димитријевић, Војин, Радослав, Стојановић (1996): *Међународни односи*, Службени лист, Београд, 368.

⁴⁰ Кенет Волц (Kenneth Waltz) сматра да је у систему равнотеже снага кључно остварење два циља: 1) *очување свог опстанка*/минимални циљ, и, 2) *успостављање доминације над другима*/максимални циљ. Waltz N. Kenneth (2003): „Balancing Power: Not today but tomorrow”, *International Politics enduring concepts and contemporary issues*, Longman - New York, 484-493.; Наведено према: Маринковић Немања (2016), 117.

⁴¹ Наведено према: Маринковић Немања (2016), 117.

⁴² Идеја безбедносне дилеме је по први пут јасно изражена 1950-их од стране Џона Херца. Он каже да је то: „структурална представа у којој су покушаји само-помоћи државе да се стара о својим безбедносним потребама, не обазујући се на намере које ће довести до небезбедности за остале, док сваки интерпретира своје мере као одбрамбене и мере осталих као потенцијално угрожавање”. Baylis John, Steve Smith, 257.

Мијалковић наводи: „Безбедносна дилема је питање сврсисходности трке у наоружавању: увећање моћи једне државе с циљем осигурања од напада, доминације или разарања које би предузеле други, нужно узрокује да и друге државе увећавају своју моћ. То, због међусобног неповерења и страха, доводи у питање оправданост континуираног надметања у наоружавању држава ради одвраћања од могућег напада, и ствара осећај небезбедности“. Види шире у: Мијалковић, В. Саша (2011): *Национална безбедност*, друго издање, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 64.

⁴³ О предностима и манама равнотеже снага, види у: Vukadinović Radovan (1974): *Међународни политички односи*, Centar za aktualni politički studij – Zagreb, 190, 191.

⁴⁴ Шире о функционисању система, недостацима и предусловима за постојање равнотеже снага, види: Димитријевић, Војин, Радослав, Стојановић (1996), 368-376.; О предусловима за постојање и постизање равнотеже, европској равнотежи, моделима равнотеже снага у 21. веку, види у: Kegli, V. Jr. Čarls, Judžin R. Vitkof, 761-785.

њем оваквог система. Но, ипак систем равнотеже снага је ипак спречавао рат међу великим европским силама, али не и у целом међународном систему, где је рат био стално присутан.⁴⁵

У актуелном тренутку, ствара се формални привид кроз нове механизме контролисања међународне безбедности, да је равнотежа снага концепт прошлости. Иако се теоријски сматра да је крај система равнотеже снага концептуално нестао с Првим светским ратом, и његовим последицама (распад империја),⁴⁶ ипак се може констатовати да то није тачно. Наиме, и после Другог светског рата, и периода тзв. хладног рата постојала су два блока НАТО пакта и Варшавског пакта (са две водеће суперсиле у блоковима), само што се у том периоду овај концепт називао и равнотежом страха, да би и у најновијем периоду постојала равнотежа између Руске Федерације и САД, а која се назива и равнотежом интереса.⁴⁷

Б) Кооперативни концепти – концепти из ове групе се, у ширем смислу, могу убројати у моделе „сарадње“, иако ту постоје разноврсни облици (билатерални модел сарадње, колективна одбрана, колективна безбедност и безбедносна заједница). Основна идеја сарадње у безбедности, може се анализирати из приступа који дају Коен и Михалка,⁴⁸ при чему одређују да сарадња у безбедности подразумева „заједничко настојање држава, међународних организација и недржавних чинилаца да повећају своју безбедност као одговор на заједничке претње и изазове. Два аутора имају различита мишљења по питању шта је важније за сарадњу, интереси или вредности, па Коен сматра да је сарадња могућа само међу државама које имају исте вредности, док Михалка сматра традиционалније, да је сарадња пре ствар заједничког интереса, него поштовања истих вредности“.⁴⁹ За овај модел безбедности, сарадња, институционализација и поверење су кључни елементи, међутим има мишљења, нпр. по Базану (Buzan), у анархичном систему где је трагање за националном безбедношћу и опстанком највиши циљ, је могућа највише „ограничена сарадња“, тј. ограничени облици сарадње ”с циљем увећања моћи у односу на познатог противника”. Међутим, сарадња подразумева и нешто више, и вредносно блискост држава, као и њихову заједничку будућност.⁵⁰

Међутим, без обзира на ове основе сарадње, процес глобализације је донео и бројне алтернативне идеје о кооперативнијој ери у међународним односима, и развој опште свести код држава да своје интересе, унутар постојеће међународне анархије и повећане *међузависности*, морају прилагодити заједничким вредностима. Ново безбедносно уређење не може се само темељити на неком идеалном моделу колективне безбедности, јер се савремени проблеми безбедности не могу решавати конвенционалним средствима – јер, по Розенау-

⁴⁵ Наведено према: Маринковић Немања (2016), 118.

⁴⁶ Наведено према: *Ibid.*

⁴⁷ Види о томе у: Мијалковић, В. Саша, 69, 70.

⁴⁸ Види у: Wither J. K (2005): „Saradnja u bezbednosti“, *Bezbednost i društvo*, Udruženje diplomaca centra Džordž K. Maršal – Beograd, 18-30.

⁴⁹ Wither J. K, 19.; Наведено према: Маринковић Немања (2016), 118.

⁵⁰ Наведено према и упореди: Маринковић Немања (2016), 118.

у (Rosenau), међузависност као важна динамика централизације светских послова, захтева сарадњу у међународним размерама. Конкретно, сарадња у безбедности је политичка пракса мирног понашања у спорним ситуацијама, не само избегавањем насиља или претњи, већ активним залагањем за преговоре и тражење нових практичних решења, као и обавезивањем за предузимање превентивних мера, и стварање поверења⁵¹ које је кључни услов изградње сарадње у безбедности, јер, по Кеглију, „сваки облик мирне сарадње међу људима првенствено се заснива на међусобном поверењу”.⁵²

Као што је наведено, у моделе безбедносне сарадње, најпре спада тзв. *билатерални модел сарадње*. То су уговори између две државе којима регулишу одређена питања са безбедносним импликацијама (нпр. Турско-Грчки споразум о безбедносној сарадњи, јун 2004.).

Други облик је *колективна одбрана*, нпр. у оквиру НАТО (где се у члану 5. Уговора каже да ће „оружани напад на једну или више чланица у Европи или Северној Америци сматрати као напад на све њих и сходно томе су сагласне да ће свака од њих ако се такав оружани напад догоди – користећи право на индивидуалну или колективну одбрану, признато чланом 51. Повеље УН, помоћи страну или стране уговорнице које су нападнуте, предузимајући одмах, индивидуално или у заједници са другим странама, акцију коју буду сматрале за потребну, укључујући и употребу оружане силе, у циљу успостављања и одржавања безбедности Северноатланске области“.

Трећи облик је *колективна безбедност*, (нпр. у оквиру УН у Глави VII чланови 41. и 42. Повеље УН). Као најсвеобухватнији облик, заслужује нешто више пажње, а овај широко заснован и институционализован приступ заштите међународне безбедности усвојен је кроз Лигу народа, након Првог светског рата. Требало је забранити рат као средство државне политике и помоћу система колективне безбедности обезбедити мир у свету. Заговорници колективне безбедности били су уверени да је светски мир недељив те да би оружани напад на једну чланицу Лиге народа представљао претњу свим државама. Међутим, изолационистичка политика Русије и Америке, значила је да у то време две најјаче силе нису у игри, тако да су у средишту сцене и даље биле Велика Британија и Француска иако ослабљене. Међутим, чак ни у правном смислу се није могла постићи сагласност да се рат правно забрани као спољнополитички поступак државе. Максимални консензус који се могао постићи био је „одлагање“ рата.⁵³ Озбиљне кризе у међународним односима које су претходиле избијању Другог светског рата, показале су сву немоћ Лиге народа у примени колективне безбедности.⁵⁴

⁵¹ Gareth Evans (1994): „Cooperative security and interstate conflict“, *Foreign Policy*, No. 96/1994, 3-18.; Наведено према: Маринковић Немања (2016), 119.

⁵² Шире о сарадњи у безбедности, види у: Mihalka Michael (2005): „Cooperative Security in the 21st Century“, *Security and Society*, V.1:1/2005, 1-55.; Шире о безбедносној заједници, сарадњи у безбедности и заједничкој безбедности у Европи, види у: Simić R. Dragan (2002), 45-50; 83-131.; Шире о колективној безбедности, 66-71, безбедносној заједници, види у... стр. 261-272; сарадњи у безбедности: Бајагић, Младен (2005), 66-71; 261-272; 299-315.; Наведено према: Маринковић Немања (2016), 119.

⁵³ Аврамов, Смиља, Крећа, Миленко, 610.

⁵⁴ Grizold Anton, 13.

Тек су свежа сећања на ужас из оба рата, утицала на склањање стега са свести која је обликовала дотадашњи поредак. Зато су и оснивачи УН пошли од два принципа у успостављању међународног мира и безбедности: мирно решавања спорова међу државама и употребе силе само од стране УН-а. Дакле, рат је правно забрањен као средство политике. Једини изузетак јесте, индивидуална и колективна самоодбрана од агресора, до момента ступања на снагу механизма колективне безбедности.⁵⁵ Али, реалност друштвено-политичких и економско-идеолошких система у међународној заједници, који се међусобно надмећу или су чак непријатељски, с једне стране је захтевала постојање националних оружаних снага, а с друге онемогућавала ефикасно спровођење начела система колективне безбедности. Тек је крајем хладног рата дошло до деблокаде механизма УН, пре свих Савета безбедности, што је условило могућности за боље старање о међународном миру и безбедности.

Овај концепт се односи на тип међународног система у којем свака држава – чланица система прихвата да је безбедност једне државе брига свих и прихвата обавезе колективног одговора на агресију. Овакво замишљена колективна безбедност се разликује од колективне одбране или система савеза, у којима се групе држава уједињују са другим државама у савезу, пре свега против могућих спољних претњи. Колективна безбедност подразумева постојање заједничког циља – безбедност свих држава и удруживање снага свих чланица система против било које државе која би се могла јавити као потенцијални агресор који може нарушити међународни мир и безбедност, укључујући чак и државе које су унутар система.

Овај систем је заснован на различитим принципима од равнотеже снага, и то: прихватању начела ограничења примене силе или потпуне елиминације употребе оружане силе; решавање сукоба мирним путем; и удруживање снага свих чланица система против било које државе која би се могла јавити као потенцијални агресор који може нарушити међународни мир и безбедност, укључујући чак и државе које су субјекти система.⁵⁶

Обзиром да се и овде предвиђа могућност употребе силе (иако контролисане), уз бројне друге сметње у функционисању овога система дискутабилно је да ли систем колективне безбедности доприноси стварању безбедног

⁵⁵ Систем колективне безбедности не искључује потпуно силу, јер се пошло од реалности њеног постојања, али је важно да сила мора бити контролисана. То би значило да безбедност мора имати свој ослонац у организованој сили, а у поступку контроле и примене силе кључни значај имају правила међународног права. Све чланице УН, гласи чл. 2. ст. 4. Повеље, уздржаће се у својим међусобним односима „од претње силом, или употребе силе против територијалног интегритета или политичке независности сваке државе, или на сваки други начин несагласан с циљевима Уједињених нација“. Али, на основу чл. 51, у случају оружаног напада, држава има право да прибегне индивидуалној или колективној самоодбрани. На основу члана 42. Савет безбедности може, у крајњем случају, да прибегне оружаном акцији „ваздухопловним, поморским или сувоземним снагама“. Уз то, акције нису ограничене само на војно поље, него обухвата дипломатско-политичко и економско. Аврамов, Смиља, Крећа, Миленко, 212-228.

⁵⁶ Опширније о основним предусловима за систем колективне безбедности, види у: Димитријевић, Војин (1973), 53-67.; Grizold Anton, 56-61; 69-72.; о претпоставкама за колективну безбедност, досадашњим примењеним системима: Димитријевић, Војин, Радослав, Стојановић (1996), 378-385.

међународног система. Он, несумњиво, помаже да се створи веће поверење тако да државе могу усредсредити своју енергију и ресурсе у своју непосредну корист пре него на непродуктивно, сувишно јачање националне безбедности. Уз то, боље је да постоји било какав међународни ниво безбедности, него никакав, односно, предност је ипак институционализација система безбедности према споразуму више држава,⁵⁷ него анархични систем, где онда остаје само нада да се велики конфликти неће моћи поново јавити. Суштинска идеја је „сви против једног“ у политичкој акцији против агресорске државе, па је њена сврха да се било која држава одврати од кршења међународног права и чињења агресије.⁵⁸ Међутим, без обзира на намере твораца, реалност контролисања овог система од стране одређених држава, утицала је да сукоби широм света нису нестали.

Четврти кооперативни облик је тзв. *безбедносна заједница*. У пракси, и овај облик, који је тек у повоју, има свој концептуални израз организовања међународне безбедности, у савременим видовима. Иако идеја није нова, овај модел је најновији тренд, актуелизован у концепту безбедносне заједнице (која се рађа у Европској унији).⁵⁹ Први је дефинисао још 1937. године немачки политиколог Карл Дојч по коме је то заједница држава „у којој постоји реално уверење да чланице неће физички насрнути једна на другу већ ће своје несугласице решавати на други начин“.⁶⁰ То значи да државе у овом моделу *неће користити насилна средства за разрешавање међусобних несугласица*, што је основна разлика од идеје и система колективне безбедности. Као заједница без рата, осим одбацивања рата у међусобним односима њених чланица, што је још значајније, овде се одбацује и било какво ослањање и рачунање на војну моћ унутар заједнице.⁶¹ Овде се употреба силе одбацује као начин решавања конфликта унутар заједнице, и зато се намеће потреба да се јача економска и политичка међузависност која намеће ограничења на суверенитет држава чланица.⁶²

Ово је случај у Европској унији, али једно од основних питања јесте у којој мери су државе чланице спремне да подреде национални суверенитет наднационалном телу. И зато и овај модел има мане и ограничења, од којих је

⁵⁷ О предностима колективне безбедности које се деле у две категорије: ефикасније балансирање против агресора и промовисање поверења и сарадње, види у: Kupchan C. A., C. A. Kupchan (1995): „The promise of collective security“, *International security*, Vol 20., No 1./1995, 52-62.; О манама и недостацима колективне безбедности, види у: Nye S. Jr Joseph (2000): *Understanding International Conflicts*, Third Edition, Harvard University, 147-163.

⁵⁸ Viotti R. Paul, Mark V. Kauppi (1997): *International Relations and World Politics - Security, Economy, Identity*, Prentice Hall - New Jersey, 186-196.

⁵⁹ Намера је да се међународна безбедност осигура тако што ће се у међународним односима створити прилике за кооперативност и поверење на свим подручјима деловања држава, што ће се заснивати на сарадњи држава (али и друштвених група, организација и појединаца) у постизању оптималне безбедности свих појединачно и свих скупа.

⁶⁰ Wither J. K., 19. ; Види и у: Маринковић Немања, Петар Чисар (2013): „О суверености држава чланица Европске уније у области безбедности“, *Национална безбедност Републике Србије и безбедносне интеграције*, Криминалистичко-полицијска академија – Београд.

⁶¹ Међутим, опет се намеће питање, какво је деловање чланица изван њихове заједнице?

⁶² Шире о томе: Wither J. K., 18-30.

највидљивији и најзначајнији проблем око постизања консензуса при доношењу одлука у неком наднационалном форуму који би преузео компетенције држава у безбедносном сектору.⁶³ Зато се овде манифестује извесни отпор држава, обзиром да овај модел подразумева наднационално организовање, и одузимање надлежности које су традиционално биле под суверенитетом држава.

Иако се већина држава чланица Европске уније слаже у томе да је њихова безбедност део опште, обзиром на специфичне интересе сваке државе, међу њима постоје и разлике. Зато и долази до напетости у односима држава чланица, и њихових националних интереса у безбедносном сектору, који изражавају извесну специфичност, и паралелне безбедносне структуре Европске уније, која треба да представи заједничке интересе, вредности и јединствени безбедносни идентитет. С тим у вези овај однос је могуће двоструко посматрати, и то: национални системи безбедности могу представљати кочницу даљих интеграција у безбедносном сектору Уније, када национални интереси држава чланица не уважавају у потребној мери значај сарадње и заједничке вредности, али из такође опет специфичних интереса и вредности, када се значај Уније посматра као тзв. „политика ваге“ (тј. када удружени имају много јачи утицај на међународној сцени, и када кроз јачање заједничке, „европске“ безбедности јачају и сопствене, националне) када се у оквиру дефиниције националне безбедности проширује листа националних интереса и вредности, и кроз то безбедност држава постаје интегративни елемент процеса реконфигурације значења међународне безбедности на нивоу Европске уније.⁶⁴ О практичним ефектима овог концепта, за сада се може рећи да се показује као успешан миротворан модел, али како се развија више од две и по деценије (од Уговора у Матрихту 1991. г.), за дугорочне ефекте временом ће се искристалисати потпунији закључци о његовој успешности.

Закључак

И теоријско поређење односа међународне и националне безбедности (реализам и институционализам) има свој значај јер се преко теорија граде и дефинишу знања у вези са сагледавањем стварности, а обзиром на њихове постулате и концептуална решења, може се генерално изнети став да теоријски и концептуално, међународна и национална безбедност могу бити компатибилни, а да ли ће такав однос бити успостављен зависи од воље, интереса и конкретних решења.

У међузависном свету, априорно се намеће битност успостављања међународног оквира општеприхватљивих вредности, на основу којих би се уредили међусобни односи међународних субјеката, а што би допринело очувању и националне и међународне безбедности, па се овде може говорити и о безбедносној међузависности. А када је о безбедносној међузависности реч,

⁶³ Шире о томе: Маринковић Немања (2007)

⁶⁴ Упореди: Маринковић Немања, Петар Чисар (2013), 91.; Маринковић Немања (2007), 14.

то подразумева и уважавање безбедности појединих држава, а и безбедности међународног поретка. Уколико се не би водило рачуна о овој чињеници, већ само о сопственој (националној безбедности), такав концепт који се заснива на увећању сопствене моћи без уважавања значаја међузависности и поверења, могао би повратно да се негативно одрази по безбедност такве државе. У томе и лежи значај међународних вредности и њихово усвајање и поштовање и на националном нивоу и у међународним односима, што говори о прожетости националне и међународне безбедности, јер међународна безбедност није само збир безбедности држава, већ један однос међуутицаја.

На основу тога се може изнети став да су међународна и национална безбедност у тесној вези, иако се сагледавају из различитих перспектива. Наиме, док национална безбедност и даље фаворизује вредности на бази националних интереса, и концептуално је уже орјентисана, и претежно је одбрамбене природе, са друге стране, међународна безбедност се сагледава из шире перспективе, обзиром да је овде реч о бројним супротстављеним снагама (реч је наиме о спољној суверености држава, при чему свака води своју спољну политику, и на бази својих вредности и интереса), а са друге стране опет, реч је и о бројним механизмима који доприносе да не долази до непријатељстава између њих, зашта су постојали и постоје бројни механизми. Међу њима, посебно се могу истаћи равнотежа снага, колективна безбедност, али поред ових традиционалних, и новији модели који су засновани на заједничким вредностима, сарадњи и поверењу, што говори о новијој кооперативној ери у међународним односима.

Ово последње се посебно може сагледати у Европској унији која представља модел безбедносне заједнице, као кооперативног концепта међународне безбедности, а која подразумева и специфичан однос са националном безбедношћу држава чланица. Тај специфичан однос се огледа у следећем: док се државе чланице са једне стране слажу у томе да је њихова безбедност део опште, са друге стране, међу њима, због различитих интереса, постоје и разлике. То се одражава у томе што су присутна трвења између националне безбедности држава чланица, и безбедносних структура у Европској унији, јер у првом случају ради се о специфичним националним интересима и вредностима, а у другом случају реч је о безбедносном идентитету Европске уније која треба да уважи и заступа заједничке вредности и интересе. У оваквом амбијенту може се говорити о двоструком типу односа националне безбедности држава чланица и комплементарног система безбедности у Европској унији. У првом типу односа национална безбедност државе чланице може представљати препреку остварењу заједничких вредности и интереса кроз сарадњу, када је реч о партикуларним интересима држава, а у другом, подстицај остварењу заједничких циљева и вредности, у случају када државе чланице кроз проширено схватање вредности и интереса, тј. уважавањем заједничких, уклапају националну безбедност као интегративни састојак у процесу реконфигурације међународне безбедности, тј. регионалне на нивоу Европске уније.

На актуелној међународној сцени данашњице, не може се искључити ниједан од поменутих концепата. При томе, погрешно би било рећи да постоји

доминантан, већ је исправније говорити о успостављеном плурализму концепата међународне безбедности, кроз бројне и различите видове међународног удруживања, у којима и национална безбедност има своје место. Због прожестости различитих теорија, концепата и система међународне безбедности, и државних центара моћи, у актуелном међународном систему исправно је говорити о истовремено мултиконцептуалној и мултицентричној међународној безбедности, при чему би могли видети на појединачним примерима многих данашњих држава, које су поред националних механизма очувања безбедности, и у разним механизмима међународне безбедности истовремено, и у билатералним уговорима, и у некој врсти равнотеже снага, и у колективној безбедности, колективној одбрани, и у облицима срадње у безбедности, попут безбедносне заједнице.

Литература:

1. Avramov, Smilja, Kreća, Milenko (1999): *Međunarodno javno pravo*, Savremena administracija, Beograd
2. Bajagić, Mladen (2005): *Izazovi i pretnje u izmenjenom kontekstu bezbednosti*, doktorska disertacija, Fakultet političkih nauka, Beograd
3. Baylis, John, Steve, Smith (2001): *The Globalization of World Politics: An Introduction to international relations* (second edition), Oxford University Press, New York
4. Brown, Seyom (1998): „World Interests and Changing Dimensions of Security“, *World Security – Challenges for a new century*, Third Edition, St. Martin s Press
5. Brzezinski, Zbigniew (2004): *Američki izbor: globalna dominacija ili globalno vođstvo*, CID, Podgorica
6. Buzan, Barry (1991): *People, States and Fear – An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era* (second edition), Pearson Longman, London
7. Dimitrijević, Vojin (1973): *Pojam bezbednosti u međunarodnim odnosima*, Savez udruženja pravnika Jugoslavije, Beograd
8. Dimitrijević, Vojin, Radoslav, Stojanović (1996): *Međunarodni odnosi*, Službeni list, Beograd
9. Gaćinović, Radoslav (2007): „Klasifikacija bezbednosti“, *NBP*, br. 2/2007, 3-25.
10. Gareth, Evans (1994): „Cooperative security and interstate conflict“, *Foreign Policy*, No. 96/1994, 3-18.
11. Gartner, Heinz, Adrian, Hyde-Price, Erich, Reiter (eds) (2001): *Europe’s New Security Challenges*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, London
12. Grizold, Anton (1998): *Međunarodna sigurnost*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb
13. Kenedi, Pol (1999): *Uspon i pad velikih sila*, Službeni list, Beograd
14. Kegli, V. Jr. Čarls, Judžin R. Vitkof (2004): *Svetska politika – trend i transformacija*, FPN, Beograd
15. Kugler, Ričard (2005): *Nacionalna bezbednost u haotičnom svetu globalizacije*, Džordž Maršal, Beograd
16. Krasner, S. D (1995): „Compromising Westphalia“, *International Security*, Vol. 20:3/1995, 115-151.
17. Kupchan, C. A., C. A. Kupchan (1995): „The promise of collective security“, *International security*, Vol 20., No 1./1995, 52-62.

18. Lang, Winfried (1995): „Negotiation in the face of the future“, *American Behavioral Scientist*, v. 38 n. 6/1995, 830-842.
19. Marinković, Nemanja (2007): *Mesto i uloga nacionalne bezbednosti u Evropskoj uniji*, Magistarska teza, Fakultet političkih nauka, Beograd
20. Marinković, Nemanja (2016): *Odnos spoljne politike i nacionalne bezbednosti*, Doktorska disertacija, Fakultet političkih nauka, Beograd
21. Marinković, Nemanja, Petar, Čisar (2013): „O suverenosti država članica Evropske unije u oblasti bezbednosti“, *Nacionalna bezbednost Republike Srbije i bezbednosne integracije*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 91-106.
22. Mihalka, Michael (2005): „Cooperative Security in the 21st Century“, *Security and Society*, V.1:1/2005, 1-55.
23. Mijalković, V. Saša (2011): *Nacionalna bezbednost*, drugo izdanje, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd
24. Nye, S. Jr Joseph (2000): *Understanding International Conflicts*, Third Edition, Harvard University
25. Rosenau, N. James (1998): „The Dynamism of a Turbulent World“, *World Security – Challenges for a New century*, Martin's Press, New York, 18-35.
26. Simić, Dragan (2003): „Savremene teorije bezbednosti“, *Reforma sektora bezbednosti*, Institut G17, Beograd, 11-41.
27. Simić, R. Dragan (2002): *Nauka o bezbednosti – savremeni pristupi bezbednosti*, Službeni list, Beograd
28. Svinarov, N (2003): „Politika nacionalne bezbednosti i odbrane Republike Bugarske – izazovi današnjice i odbrana malih država“, *Međunarodna politika*, br. 1110/2003.
29. Terriff, Terry, etc (2001): *Security Studies Today*, Blacwell Publishers Inc. Polity Press - Cambridge
30. Viotti, R. Paul, Mark V. Kauppi (1997): *International Relations and World Politics - Security, Economy, Identity*, Prentice Hall, New Jersey
31. Vukadinović, Radovan (1974): *Međunarodni politički odnosi*, Centar za aktualni politički studij, Zagreb
32. Vukadinović, Radovan (2005): *Teorije vanjske politike*, Politička kultura, Zagreb
33. Waltz, N. Kenneth (2003): „Balancing Power: Not today but tomorrow“, *International Politics enduring concepts and contemporary issues*, Longman, New York, 484-493.
34. Webber, Mark, Michael Smith (et al.) (2002): *Foreign Policy in a Transformed World*, Pearson Education, London
35. Wither, J. K (2005): „Saradnja u bezbednosti“, *Bezbednost i društvo*, Udruženje diplomaca centra Džordž K. Maršal, Beograd, 18-30.

THE RELATIONSHIP BETWEEN NATIONAL AND INTERNATIONAL SECURITY - ITS CONFIGURATION AND CURRENT TRENDS

Summary: It can be said that the dominant perspective, which is based on traditional, realistic concepts, maintains a high level and wide range of opinions, focusing on the problem of the state security in the international environment. The other perspective is related to these opinions, and it primarily differs in the way how the most optimum establishment of national and international security is perceived, seen through cooperative approach at the first place, ie through cooperation and institutions, while it is theoretically framed within the liberally-institutional approach.

Different concepts, as practical manifestations of these theories, have been applied in order to find the solution to the problem of 'tension' in the relationship of national and international security, given that national and international security reflects different aspirations, not necessarily the opposite ones. The 'traditional' concepts have been mainly based on power, through balance or superiority, while the 'modern' concepts promote common values, mutual trust, which should expand the list of national interests, along with the categories that have been traditionally included in the list.

The main characteristic of all concepts is the correlation between national and international security. The difference between national and international security is to what level the greatest importance is given— the issue of value, and what mechanisms are used for their protection. The concept of cooperation in safety – safety union, and the value of its functioning, is based on different principles in comparison to all others.

The fact is that international security is not a mere sum of national security systems, but it requires the adoption of certain values in international relations as well as the relations within a state. That points to the relation in which international and national security permeate.

None of the concepts cannot be excluded from the current political scene. Besides, it cannot be said that there is even a dominant one, but that there is a pluralism of international security concepts, with a number of various types of national associations, in which the national security also has its part.

Key words: International security, National security and Security concepts